

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Szerző: Tamas Erno
Cím: Megnyilt a „beteg könyvek
klinikája” a muzeumban

Forrás: Pesti Hirlap

Bp

(Hely)

1932. II. 2.

(Idő)

(Köt. v. füz.) (C)

Személy

Osztályozás

027.1
0. Sz. K.
„1932”

Megnyilt a „beteg könyvek klinikája” a muzeumban.

Hogyan gyűjtötték össze másfélszázad ujságpéldányait. — Fényképezéssel akarják kiegészíteni a megcsontított régi hirlapokat.

Amikor Rát Mátyas az 1780-ik esztendő Boldogasszony ünnepének első napján megindította az első magyar ujságot, aligha sejtette, hogy másfélszáz év lepergése közben mekkorát fejlődik a sajtó. Legmerészebb álmai sem varázolták eleje a nemzet muzeumának azt a nagy hejységét, ahol külön csak a magyarországi hirlapok összes példányait őrzik. A fejlődés hatalmas lendületéről tanuskodik az a rengeteg ujságpéldány, ami másfél évszázadon belül megjelent és a nagyarányu, fáradhatatlan munkáról beszél a sokezer kötet, amibe a magyar sajtó termékeit gyűjtötte a Nemzeti Muezeum könyvtára. A tisztavirágéletű ujságlapok, amelyek már rég halott emberek kezében fordultak meg, nagy események idején remegő ujjak közt zizegtek, most összegyűjtve őrzik százötven év napjainak történetét és kulturisztóriáját, irodalmának folyóiratokban, lapokban megjelent részét.

Összegyűjtik százötven év hirlapanyagát.

A Nemzeti Muezeum könyvtárának egyik hatalmas, homályos termében sodronnyal átfönt üvegpadlóju emelletsorain, vasállványokon egymás fölött sorakoznak az ujságciketek. A modern könyvtári berendezéshez még a világitás hiányzik, mert most csak kézi villanylámpák segítségével lehet a sötét emelletsorok között a keresett kötetet megtalálni. Dr. Rédey Tivadár, a jeles esztéta és költő, a hirlaposztály mostani igazgatója, mégis elégedettséggel néz körül a kötet-rengtetegben és büszkén jelenti ki:

— Hirlapgyűjteményünk eléggé teljesnek mondható...

Nagy szó ez, hiszen a hirlapot olvasás után a legtöbb ember elveti, tízre rakja, csomagolásra használja és a hirlapok rendszeres gyűjtését csak mintegy hatvan évvel ezelőtt kezdték meg. A gyűjtés megkezdésekor már közel százéves multja volt a magyar sajtónak, és a közben megjelent lappéldányokat mind meg kellett szerezni. Id. Szinyei József 1884-

ben, mint az egyetemi könyvtár őre, kezdett a nagy munkához, hogy a Nemzeti Muezeum könyvtárának külön hirlaposztályát megszerveze. 1888-ban helyezték át a muzeumi hirlapkönyvtár élére. A hirlapgyűjtemény alapját a gróf Széchenyi Ferenc-könyvtár ujságanyaga adta. Ezt fejlesztette ki Szinyei, a közkönyvtáraktól, főként az Egyetemi Könyvtártól és a Tudományos Akadémia könyvtárától átvett hirlapgyűjteményekkel. Ekkor az egész országban keresték a hiányzó példányokat és évtizedek verejtékes munkája révén sikerült az addig megjelent lapok legnagyobb részét összegyűjteni vásárlás és ajándékozás útján, de ez a munka még ma sem ért véget.

A hirlapgyűjtés jövőjét biztosította és a hirlapgyűjtés munkáját megkönnyítette azáltal a nyomdatermékek tudományos célra szolgáló köteles példányainak beszolgáltatásáról szóló 1897. XLI. törvény-cikk, amelyet Wlassics Gyula kultuszminisztersége idején hozott a magyar országgyűlés. E törvény értelmében minden magyarországi nyomda köteles minden nyomtatványának egy példányát a Nemzeti Muezumnak megküldeni, — a könyvektől ujságokon keresztül a rópcédulákig és báli meghívókig minden nyomdatermék eljut a könyvtárba és így kapja meg anyagát a hirlaposztály is. A naplapokat havonta, a folyóiratokat negyedévenként küldik el a muzeumnak. A hirlapgyűjtemény cédula- és kartoték-katalogusa alfabetikus lapcimjegyzékkel elkészült, Kerestzy István, a hirlaposztály egykori vezetője pedig az 1867-ig megjelent lapokról nyomtatott katalógust adott ki. Ezt folytatni kellene, — de egyelőre nem juttatnak pénzt erre a célra a muzeumnak.

„Élő” és „holt” ujságok szállása.

A gyűjtemény ma sem teljes és mindig is lesz hiány, mert a régmúlt idők ujságanyagát nem sikerült hiánytalanul megszerezni. Például a régi Pesti Naplónak a 60-as évek idején néhány esztendőn át estilapja is volt. Ebből csak egy évfolyam van meg

a muzeumban. Bár évtizedek során mindenfelé kuttattak a többi évfolyamok után, nem tudták azokat föllelni és most már valószínű, hogy sohasem is lehet megszerezni.

A 48-as gyűjtemény teljesnek mondható és még mindig kerülnek elő példányok, gondosan bekötött évfolyamok, amelyeket felajánlanak a muzeumnak, de ezekről jobbra kiderül, hogy már ott őrzik őket

a hirlap-raktárban. A könyvtár levéltári anyagával együtt az Országos Levéltár épületében külön 48-as gyűjtemény van és itt az okiratok, oklevelek, nyomtatványok, röpiratok mellett a 48-as ujságok muzeumi másodpéldányai is fellelhetők.

A világháború és az utána elkövetkezett forradalmak nyomtatvány-gyűjteményét eleinte külön kezelték, de utjabban a lapokat beosztották a hirlapgyűjteménybe és csupán az akkori idők különleges sajtótermékeit tartják külön. A Vörös Ujságból már teljes sorozat áll a kutató történetírók rendelkezésére.

Meglepő, hogy a legrégebbi idők hirlapgyűjteménye teljes. A hajdan való idők olvasói ugyanis gondosan megőrizték és szépen bekötötték lapjaikat. Ezeket könnyebb megszerezni, mint például a Bach-korszakbeli, vagy az egy-két évtized előtti hirlapokat. A „holt lapok” sorainak élén ott találjuk az első magyar ujságot, Rát Mátyas pozsonyi Magyar Hirmondóját.

„A Magyar Hirmondó első esztendeje azaz 1780-ban költ tudósítólevelei”.

A Hirmondó tudósító levelekben közöl hazai és külföldi tudósításokat a világnak mostani állapotjáról („már elkészült Budán az első nézőtorony”), de leveleit beszámolnak tudománybeli dolgokról is, és oldalairól nem hiányoznak a verszetek sem. A szép-kötésű, régi évfolyamok mellett Kulcsár István Hazai és Külföldi Tudósítások című lapjának kötete következik.

A hirlapraktár nagytermében a holt ujságokat tartják. Ezek a többé már meg nem jelenő lapok, közülük csupán a negyvenes évek folyóiratait kezelik külön kézi könyvtárként, mert Petőfi kora iránt olyan élénk az érdeklődés, hogy ezeket a köteteket használják leggyakrabban a holt lapok közül. (Honderű, Pesti Divatlap, Életképek.) Külön helyen, az olvasóterem közelében sorakoznak az élő sajtó, a ma is megjelenő lapok folyton növekvő kötetsorai. Ezeket is gyakran használják az olvasóteremben.

Ujságlapok pótlása fényképezéssel az új laboratóriumban.

Nemcsak a holt lapok, hanem az élő ujságok kötetei sem teljeseek. Időnkint kisebb hiányokat fedeznek fel, mert, sajnos, akadnak vandál könyvrongálók, akik kitépdesik az oldalakat, holott a büntető-törvénykönyv 418. és 420. paragrafusai szerint ez vétéség és három évig terjedhető fogházzal és pénzbüntetéssel sujtható, sőt a kísérletet is büntetik. A romló papirosu nyomtatványokat különben is állandóan javítani, a csonkaságukat pedig pótolni kell. Sokszor már nem lehet eredetiben megszerezni a hiányzó lapokat vagy füzeteket, ezért létesítették az új laboratóriumot, a beteg könyvek klinikáját a Nemzeti Muzeumban.

Néhány hónapja működik a fényképészeti laboratórium, amelyben az ősz óta dolgozik Gronovszky Iván külföldet-járt muzeumi gyakornok, aki most a régi könyvoldalakat fényképezi. Ez a drezdai gép — amelyet a muzeum a Todorescu-gyűjteménnyel kapott — fényszórával világítja meg a nyomtatványt vagy képet és néhány percig tart a fölvétel. A kölcsönvett példányokról készült fényképmásolatokat aztán beleillesztik a csonka könyvekbe. Így akarták kiegészíteni a hiányos hirlapköteteket is, most azonban kiderült, hogy ez a gép kicsi ahhoz, hogy egy nagy hirlapoldalról fölvételt készítsen. Nagyobb gép kellene e célra, ami 3600 pengőbe kerül, de a muzeum nem rendelkezik ezzel az összeggel. A nagyobb német könyvtárak közül egy sem nélkülözi ezt a gépet, a magyar Nemzeti Muzeum azonban nem is álmodhatik arról, hogy megszerezze. Érdekes, hogy az ilyen fényképezés nem költséges.

Schopenhauer azt írja, hogy a könyvtár az emberi faj biztos és megmaradó emlékezőtehetsége. Kérdés azonban, hogy az ujságpapirra nyomott „emlékezőtehetség” meddig marad meg biztosan? A régi lapokat, folyóiratokat erős papirra nyomták, ezek időállóak, de a sajtó fejlődésével párhuzamosan mind rosszabb papírt használt. A jelenkor ujságlapjai bizonyos idő múlva elpusztulnak, különösen a világháború, még inkább a forradalmi idők ujságjai. E hirlapok anyagát tehát minél előbb történelemmé kell átmenteni, mielőtt a rossz papirosu emlékezőtehetség olvashatatlan ronggyá korhad el. **Tamás Ernő.**